

Marina GUPTOR
Konsultantė ekspertė

Beviltiškos skolos apskaitoje ir apskaičiuojant mokesčius: kur atsiranda neatitikimų ir KAIP JŲ „NEPAMESTI“ DEKLARACIJOSE

Pirkėjų skolos yra viena iš sričių, kurioje finansinės apskaitos logika ir pelno bei pridėtinės vertės mokesčių apskaičiavimo taisyklės ne visada sutampa. Apskaitoje jau galima registruoti neadekvačiai pradelstą skolą kaip nebeatgautiną ir ją nurašyti, tačiau apskaičiuojant mokesčius tos pačios sumos dar gali būti traktuojamos kaip neleidžiami atskaitymai. Vėliau, surinkus reikiamus įrodymus, situacija pasikeičia: finansinėje apskaitoje nurašymo sąnaudų nėra, tačiau pelno mokesčio deklaracijoje įrašoma beviltiškos skolos suma, mažinanti apmokestinamąjį pelną. Todėl buhalteriams svarbu suvaldyti finansinę apskaitą, pelno mokestį ir dar PVM. Kaip tą galima patogiai padaryti, aptarsime šioje publikacijoje.

Tais atvejais, kai pirkėjai, pasibaigus mokėjimo terminui, lieka nesumokėję skolos įmonei pardavėjai, po kurio laiko atsakingi įmonės pareigūnai vertina tokios neatgautos skolos atgavimo tikimybę. Suprantama, įmonėje atliekami įvairūs teisiniai veiksmai, siekiant priversti skolininką atsiskaityti, tačiau kartais net ir po jų skolos nepavyksta atgauti. Tada sprendžiamas klausimas: kokia tikimybė apskritai tokią skolą atgauti kada nors ateityje. Pavyzdžiui, įmonės žiniomis, pirkėjas skolininkas susiduria su dideliais finansiniais sunkumais, nevykdo susitarimų ir su kitais asmenimis arba yra dar kokios nors kitos informacijos, leidžiančios pagrįstai manyti, kad skola (arba bent jau visa jos suma) nebus atgauta. Tuomet nusprendus, kad skolos įmonė neatgaus, remiantis savo apskaitos politikoje nustatyta tvarka, finansinėje apskaitoje skola nurašoma.

Pelno mokesčio atžvilgiu neužtenka vien tik pačios įmonės sprendimo. Kad pirkėjo skola mažintų apmokestinamąjį pelną kaip beviltiška skola, turi būti įvykdytos PMĮ ir Skolų beviltiškumo bei pastangų susigrąžinti šias skolas įrodymo taisyklėse nustatytos sąlygos.

Toliau šiuo tikslu pateikta ištrauka iš darbo priemonės ĮMONĖS MOKESČIŲ BYLA.

9.1b. Skolų pripažinimo beviltiškomis (ribojamų dydžių leidžiamais atskaitymais) galimybių ir ribojimų suvestinė[A]
(peržiūrėta 2025 07 01, nuo 2024 04 01 pasikeitimų nebuvo[B])

Eil. Nr.	Aprašymas	Pastabos
1	2	3
SKOLŲ PRIPAŽINIMO ABEJOTINOMIS (18 VAS[C]) IR BEVILTIŠKOMIS (PMĮ[D] 25 str.) ESMINIAI SKIRTUMAI		
1.	**Finansinėje apskaitoje** skolos, vadovaujantis 18 VAS nuostatomis, **gali būti pripažintos abejotinomis**, o iki jų pripažinimo tokiomis, esant įtarimų, kad skola gali būti negrąžinta, ją tikslinga apskaičiuoti vienoje iš specialiai tam skirtų *Kontroliuotinų skolų* sąskaitų. Pagal PMĮ 25 str. nuostatas **mokesčių apskaičiavimo tikslais – beviltiškomis**. ***Pastarųjų suma gali būti pripažįstama atitinkamo laikotarpio ribojamų dydžių leidžiamais atskaitymais.***	*** Beviltiškos skolos nuo abejotinų skiriasi:** ***– jų pripažinimo metodais:*** abejotinos skolos gali būti pripažįstamos tiesioginiu, balanso arba pelno (nuostolių) ataskaitos metodais, o ***beviltiškos skolos gali būti pripažintos tik tiesioginiu būdu***; ***– skolų objektais:*** *beviltiška skola būtinai turėjo būti įtraukta į mokesčio mokėtojo pajamas*, nors toks reikalavimas nekeliamas skolas pripažįstant abejotinomis finansinėje apskaitoje; ***– skolų pripažinimo beviltiškomis ar abejotinomis laikotarpiu:*** **abejotinos skolos** *finansinėje apskaitoje gali būti registruojamos bet kuriuo momentu*, kai šios apskaitos specialistų nuomone surenkama pakankamai įrodymų, kad skola nebus grąžinta. **Beviltiška (mokesčių apskaičiavimo tikslais) skola** *gali būti pripažinta praėjus ne mažiau kaip vieneriems metams nuo jos atsiradimo* (nebent skolininkas būtų miręs, paskelbtas mirusiu, bankrutavęs arba likviduotas). ** Dėl esminių skirtumų, atsirandančių pripažįstant abejotinas ir beviltiškas skolas, ***finansinėje apskaitoje turi būti fiksuojami laiko riboti ar neriboti skirtumai***. Todėl nesant dideliems skirtumams, finansinėje apskaitoje paranku vadovautis mokestinėmis beviltiškų skolų pripažinimo taisyklėmis. Išskyrus tai, kad finansinėje apskaitoje abejotinomis gali būti pripažįstamos nebūtinai su pardavimų pajamų uždirbimu susijusios skolos. Tačiau pastarieji skirtumai yra laiko neriboti, todėl jų apskaita nesudėtinga ir nereikalauja didelių pastangų.

Įmonės buhalterijoje sprendžiant neatgautinos pirkėjo skolos nurašymo klausimą, verta iš karto atskirti du dalykus: ***finansinėje apskaitoje*** – kiek iš šios gautinos sumos realiai tikimės atgauti; ***pelno mokesčio apskaičiavimo tikslais*** – ar ši skola atitinka PM įstatyme nustatytas beviltiškos skolos sąlygas ir ar turime pakankamai įrodymų, kad jos nepavyks atgauti? Atsakymai nebūtinai sutaps. Tipinis neatitikimas: skolos nurašymo sąnaudos apskaitoje pripažįstamos einamuoju laikotarpiu, o leidžiami atskaitymai bus pripažįstami po metų ar dar vėliau.

PAVYZDŽIUI, *įmonė 2026 m. gruodžio 31 d. turi 10 000 Eur pirkėjo skolą. Pirkėjo finansinė padėtis labai bloga, mokėjimai nevykdomi ir, vadovaujantis apskaitos politika, visa skola pripažįstama abejotina. Finansinėje apskaitoje 2026 metų pabaigoje registruojamos 10 000 Eur abejotinos skolos nurašymo sąnaudos. Tačiau mokesčių aspektu įmonė dar neturi dokumentų, leidžiančių skolą laikyti beviltiška. Taigi gaunamas toks rezultatas:*

– 2026 m. finansinė apskaita: 10 000 Eur – sąnaudos;

– 2026 m. pelno mokestis: 10 000 Eur – neleidžiami atskaitymai.

Jeigu 2027 metais įmonė surinks visus reikalaujamus skolos beviltiškumo bei pastangų ją susigrąžinti įrodymus, 2027 m. finansinėje apskaitoje antrą kartą skolos nurašymo sąnaudų neregistruos. Tačiau pelno mokesčio apskaičiavimo tikslais ši suma 2027 m. mažins apmokestinamąjį pelną ir bus atitinkamu būdu įtraukta į pelno mokesčio deklaraciją.

Įmonėse tokia situacija gana dažna. ***Apskaitoje einamuoju laikotarpiu pripažinta abejotina skola dėl mokestinių įrodymų trūkumo laikoma neleidžiamais atskaitymais, o vėlesniu laikotarpiu, surinkus įrodymus, ji tampa leidžiamais atskaitymais, bet finansinėse ataskaitose tuo laikotarpiu šių sąnaudų nėra.*** Toks neatitikimas lemia klaidas: buhalteris pirmąjį laikotarpį teisingai parodo neleidžiamus atskaitymus, tačiau po metų ar dvejų, kai mokesčių apskaičiavimo tikslais dokumentai jau surinkti, pamiršta mokestinį skirtumą „atsiimti“.

Pildant metinę pelno mokesčio deklaraciją (PLN204), būtina sekti ne apskaitos įrašą, o mokestinį skolos statusą. Praktikoje deklaravimo seka dažniausiai būna tokia: jeigu finansinėje apskaitoje skola jau pripažinta sąnaudomis, tačiau mokestiniu laikotarpiu įmonė dar neturi pakankamų įrodymų, kad galėtų ją laikyti beviltiška, suma priskiriama neleidžiamiems atskaitymams ir rodoma PLN204S priede su atitinkamu kodu. Kai kitu mokestiniu laikotarpiu įrodymai

> ABEJOTINA SKOLA, pripažinta finansinėje apskaitoje, dar nereiškia BEVILTIŠKOS SKOLOS mokesčių aspektu.

jau surenkami, suma deklaruojama PLN204 deklaracijoje jau kitaip – kaip apmokestinamąjį pelną mažinanti suma. Ir tik tuo atveju, kai skolos nurašymo pripažinimo apskaitinis ir mokestinis laikotarpiai sutampa, papildomo koregavimo dėl šios skolos deklaracijoje daryti nereikia.

Reikia žinoti, kad, net turint ekonomiškai beviltišką skolą, gali egzistuoti aplinkybės, dėl kurių PM apskaičiavimo tikslais jos pripažinti negalima. Pavyzdžiui, problema atsiranda, jeigu įmonė pati yra skolinga savo skolininkui. Tokiu atveju pirmiausiai turi būti įvertintos tarpusavio prievolės, o beviltiška iš esmės gali būti tik jų skirtumo suma. Beviltiškų skolų pripažinimo taisyklės taip pat negali būti savaime taikomos, jeigu reikalavimo teisė buvo perleista kitam asmeniui, jei kreditorius ir skolininkas yra susiję asmenys, jeigu kreditorius neteko teisės reikalauti grąžinti skolą arba dėl paties kreditoriaus veiksmų buvo praleisti senaties terminai. Pastarasis punktas buhalteriui ypač svarbus. Jeigu įmonė labai ilgai nieko nedaro dėl skolos išieškojimo, neseka senaties terminų ir galiausiai dėl praleisto senaties termino nebegali jos išieškoti, tai irgi yra kliūtis nurašyti beviltišką skolą mokesčių apskaičiavimo tikslais.

Toliau tokie ribojimai matyti pateiktoje ištraukoje iš darbo priemonės ĮMONĖS MOKESČIŲ BYLA.

SKOLŲ PRIPAŽINIMO BEVILTIŠKOMIS APRIBOJIMAI		
4.	Be pirmiau išvardytų bendrųjų skolų pripažinimo beviltiškomis sąlygų, ***Taisyklėse*[F] numatyti šeši pagrindiniai beviltiškų skolų apribojimo atvejai:**	
	4a) ***Mokesčio mokėtojas skolingas savo skolininkui*** (*Taisyklių* 10 p.);	4a) Jeigu tarp mokesčio mokėtojo ir jo skolininko egzistuoja tarpusavio (abipusės) skolos, tai ir vienos, ir kitos skolos negali būti laikomos beviltiškomis. ***Šiais atvejais beviltiška gali būti laikoma tik tokia suma, kuri sudaro skirtumą tarp vienų ir kitų skolų***;
	4b) Mokesčio mokėtojas ***skolų reikalavimo teisę perleido kitam asmeniui*** (*Taisyklių* 11 p.);	4b) Jeigu mokesčio mokėtojas skolų reikalavimo teisę atlygintinai arba neatlygintinai perleido kitam asmeniui, tai ***mokesčio mokėtojas neturi teisės tokių skolų laikyti beviltiškomis***;
	4c) ***Mokesčio mokėtojas*** (skolintojas) ***ir skolininkas – susiję asmenys*** (pagal PMĮ 25 str. 4 d. ir PVMĮ 89[1] str. 7 d.);	4c) ***Skola negali būti laikoma beviltiška***, jeigu skolininkas ir skolintojas yra susiję asmenys arba jais tapo mokestiniu laikotarpiu, einančiu po to mokestinio laikotarpio, kurį skola buvo pripažinta beviltiška ir įtraukta į ribojamų dydžių leidžiamus atskaitymus. ***Susiję asmenys traktuojami*** pagal atitinkamus įstatymus: pripažįstant skolą leidžiamais atskaitymais – pagal PMĮ, o koreguojant mokėtiną PVM – pagal PVMĮ.
	4d) Mokesčio mokėtojas ***neteko teisės reikalauti skolos grąžinimo*** (*Taisyklių* 12 p.);	4d) Jeigu dėl pasikeitusių aplinkybių mokesčio mokėtojas netenka teisės iš skolininko (jo teisių perėmėjo arba įpėdinio) reikalauti skolų grąžinimo, tai tokiu atveju ***skolos neturi būti laikomos beviltiškomis***. Ši taisyklė taikoma ir tais atvejais, kai tarp mokesčio mokėtojo ir skolininko yra atnaujinamas procesas bylos, užbaigtos įsiteisėjusiu teismo sprendimu, ir priimamas bei įsiteisėja sprendimas, pagal kurį sumažėja (taip pat dėl sudarytų taikos sutarčių) arba apskritai paneigiamos skolininko skolos;
	4e) Mokesčio mokėtojas ***praleido senaties terminus*** (*Taisyklių* 13 p.);	4e) ***Skolos negali būti laikomos beviltiškomis*** tais atvejais, kai mokesčio mokėtojas praleidžia teisės aktų nustatytus senaties terminus, terminai neatnaujinami ir tuo pagrindu jo reikalavimas atgauti skolas yra atmetamas, nepripažįstamas arba nevykdomas. Todėl *skolintojas turi nuolat rūpintis, kad reguliariai būtų sudaromi skolų suderinimo aktai, nuo kurių pasirašymo dienos skolos senatis skaičiuojama iš naujo.*

Norint teisingai klasifikuoti bei pripažinti nebeatgautiną skolą apskaitos ir mokesčių tikslais, vien tipinių apskaitos registrų nepakanka. Ypač jeigu įmonė turi reikšmingų probleminių pirkėjų skolų, buhalteriui labai svarbu turėti atskirą mokestinį registrą, kuriame būtų matyti bent jau tokia informacija:

Kontrolės informacija:	**Kodėl svarbu:**
* Pirkėjas * Sąskaitos data * Skolos suma be PVM * Pardavimo PVM * Pajamų pripažinimo data * Kada skola apskaitoje pripažinta abejotina * Kada skola tapo beviltiška PM apskaičiavimo tikslais * Turimi įrodymai dėl nurašymo * PLN204 deklaracijos koregavimas * PVM koregavimas * Nurašyta skola atgauta	* skolos vertinamos atsižvelgiant į konkretų skolininką; * svarbus skolos atsiradimo momentas; * apskaičiuojant PM ir PVM; * galimam PVM koregavimui atlikti; * tikrinama laikantis PMĮ reikalavimų; * finansinės apskaitos aspektu; * pelno mokesčio aspektas; * pagrindžia leidžiamus atskaitymus; * neleidžia „pamesti“ laikino skirtumo; * kontrolė dėl PVM atskaitos; * reikės atlikti atvirkštinius veiksmus (koregavimus).

Darbo priemonėje ĮMONĖS MOKESČIŲ BYLA numatytas toks nebeatgautinų pirkėjų skolų registravimo žiniaraštis. Jis rekomenduojamas buhalteriui kaip kontrolės priemonė – padeda sekti neleidžiamus ir ribojamų dydžių leidžiamus atskaitymus skirtingais mokestiniais laikotarpiais, o kartu ir su tuo susijusius PVM koregavimus.

„Įmonės mokesčių byla“

_____
(įmonės pavadinimas)

_____
(įmonės kodas)

PIRKĖJŲ SKOLŲ, MOKESČIŲ TIKSLAIS PRIPAŽĮSTAMŲ BEVILTIŠKOMIS, ŽINIARAŠTIS

nuo _____ m. iki _____ m.

Eil. Nr.	Pirkėjo pavadinimas arba vardas, pavardė	Skolos atsiradimo duomenys				**PM:** Sąnaudų pripažinimas, apskaičiuojant apmokestinamąjį pelną						**PVM:** Beviltiškai skolai tenkančio pardavimo PVM sumažinimas			
		Dokumento data ir Nr.	Skolos suma (be PVM)	Skolos PVM suma	Skolos suma (su PVM)	Mokestinis laikotarpis, kurį skola pripažinta abejotina finansinėje apskaitoje	Neleidžiamų atskaitymų suma	BA sąskaitos numeris (arba PLN laukelis/ kodas)	Mokestinis laikotarpis, kai skola pripažinta beviltiška	Ribojamų dydžių leidžiamų atskaitymų suma	BA sąskaitos numeris (arba PLN laukelis/ kodas)	PVM suma	Dokumento data, Nr.	Dokumento perdavimo skolininkui data	BA sąskaitos numeris
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16

_____ (pareigos) _____ (parašas) _____ (vardas, pavardė)

Eil. Nr.	Pirkėjo pavadinimas arba vardas, pavardė	Pastabos	Įmonės turimi įrodymai (pagal FM 2010 06 10 įsakymą Nr. 1K-188)
1	2	17	18

> Reikia žinoti, kad, net turint ekonomiškai beviltišką skolą, gali egzistuoti aplinkybės, dėl kurių PM apskaičiavimo tikslais jos pripažinti negalima.

Kad apskaitos ir mokesčių skirtumai būtų suvaldyti, metų pabaigos skolų peržiūrą rekomenduojama organizuoti ne kaip vienkartinį skolų nurašymą, o kaip specialią kontrolės procedūrą. Toliau pateikta buhalteriui rekomenduojama tokia veiksmų seka:

– Iš pirkėjų skolų analizės išskirti pradelstas ir rizikingas skolas.

– Vadovaujantis apskaitos politika įvertinti, ar egzistuoja požymiai, dėl kurių tam tikras skolas galima pripažinti abejotinomis jų nurašymo tikslais.

– Su kiekviena tokia skola atlikti atskirą mokestinį testą: ar praėjo reikalingas laikotarpis, ar egzistuoja specialios aplinkybės, ar surinkti įrodymai, ar nėra PMĮ ribojimų dėl skolos nurašymo.

– Jei apskaitoje sąnaudos jau registruotos, bet PMĮ sąlygos dar netenkinamos, užfiksuoti neleidžiamą atskaitymą ir būsimą koregavimą atskirame registre.

– Patikrinti PVM aspektu: ar pardavimo PVM buvo apskaičiuotas, ar skola patenka į PVMĮ 89[1] straipsnio taikymo sritį, ar turimi reikalingi dokumentai.

– Kitais metais, prieš rengiant PLN204 deklraciją, peržiūrėti ne tik einamųjų metų nurašytas skolas, bet ir ankstesnių metų mokestinių skirtumų registrą.

– Atgavus anksčiau nurašytas skolas, numatyti, kokius koregavimus dėl to reikės atlikti apskaitos ir mokesčių srityse.

Norint nepasimesti skolų nurašymo apskaitoje, juo labiau – mokesčių apskaičiavimo tikslais, vingrybėse, labai naudinga turėti specialią pagalbinę darbo priemonę, kuri padės susigaudyti, kokių mokesčių teisės aktų reikalavimų reikia laikytis, kaip pildyti mokesčių deklaracijas ir tvarkyti kitus dokumentus. **Visais šiais atvejais padės speciali elektroninė darbo priemonės ĮMONĖS MOKESČIŲ BYLA.**